

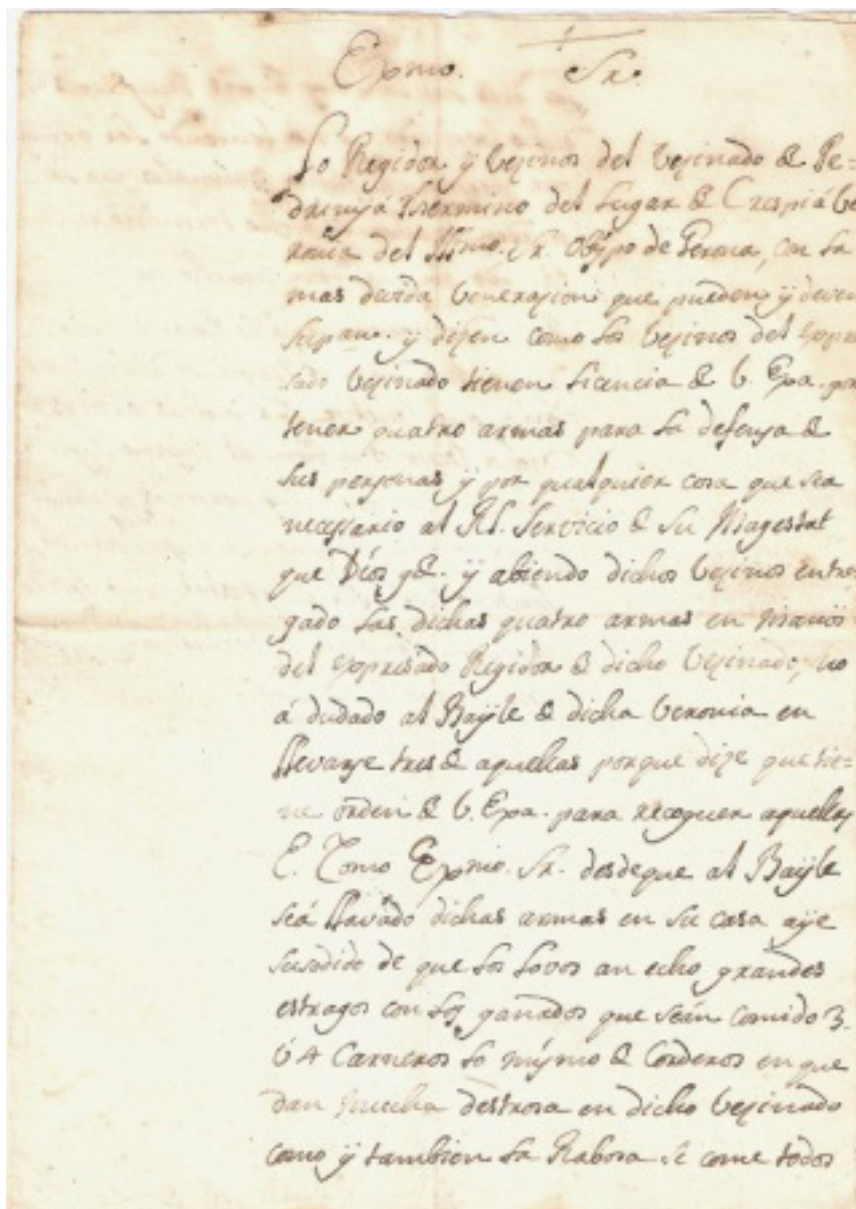
Les armes contra els llops alerten els Borbons

La pagesia del segle XVIII reclamava armar-se malgrat la malfiança de les autoritats

El llop (*Canis lupus*) va ser present a les comarques catalanes fins a començaments del segle XX. La pagesia, molt ramadera, se'n volia protegir amb armes de foc, que reclamava a les autoritats borbòniques, però aquestes no es fiaven dels seus arguments.

JOSEP MARIA MASSIP > Text

El que cronològicament és el primer dels tres escrits als quals ens referim en aquest article correspon a una carta que en nom dels habitants del veïnat de Pedrinyà enviava un regidor des de Crespià. Quan els Països Catalans amb l'Aragó resultaren derrotats en la Guerra de Successió i Catalunya patí la derrota el 1714, s'imposaren els corregimientos. Eren jurisdiccions militars i judicials que, en les terres gironines, situaven la seu a Girona. D'aquestes feien derivar-ne l'autoritat local, i així quedava substituït el sistema català d'universitats, consells, jurats... Cada

FONS ETNOGRÀFIC DE LAUTOR

>> Carta en nom dels pagesos de Pedrinyà (Crespià) al corregidor de Girona en què li demanen que se'ls deixi fer servir les armes de foc per lluitar contra llops i guilles.

>> Església dels Sants Just i Pastor. Veïnat de Pedrinyà (Crespià).

poble havia de tenir-ne, governades per un alcalde o batlle, amb un consell de regidors i amb la tutela dels poders borbònics. Però aquest model castellà no havia suprimit l'Antic Règim, que donava atribucions als senyors acomodats dels pobles per nomenar els batlles del seu municipi.

Aquesta carta, que no porta data ni signant, és de mida equivalent al DIN A4 actual, apareix plegada en vuit parts, com solia fer-se, i va dirigida al corregidor, com a governador militar i polític de Girona. La gent estava inquieta, perquè arran de l'absolutista Decret de Nova Planta s'havia desarmat els catalans, no només militarment, sinó també per altres activitats força quotidianes. Segons s'argumenta a l'escrit en l'inici de la missiva, al poble només hi tenien quatre armes de foc «para la defensa de sus personas y por qualquier cosa que sea necesario al RS. Servicio de Su Majestad...». D'aquestes armes, normalment escopetes o fusells, una la devia guardar el mateix regidor, si bé l'alcalde, aquí anomenat *bayle*, que segurament vivia a Crespià, es devia haver endut les altres tres acatant ordres superiors.

Els habitants de Pedrinyà es queixaven del fet que «aya susadido de que los Lovos an echo grandes estragos con los ganados que seán [se han] comido 3 ó 4 Carneros lo mysmo 2 Corderos en quedan [en que dan] mucha destrosa en dicho vezinado

como y tambien La Rabosa [la guilla] se come todos Los días las Galinas de las mugueres [mujeres] de dicho vezinado como y no teniendo las armas por perseguir dichos animales no los pueden traer a dicho termino i vezinado en que dan mucho danjo». L'ortografia i la redacció són ben particulars, però els objectius queden perfectament clars: volen fer servir aquelles armes. Sembla probable que abans haguessin intentat d'altres sistemes més rudimentaris contra aquestes bèsties.

I seguien: «Por ende recurren á V. Exa. [vuestra Excelencia] en que se digne mandar al Bayle de dicha veronia que vuelve [devuelva] las dichas armas á dichos vezinos ú bien al Mÿsimo Regidor para la defensa de sus personas y ganado y por todo aquello que sea necesario al Servicio de Su Rl. Magestat, como assi lo esperan dela mas recta Justicia y poderosa Mano de V. Exa.». Malgrat que no hi ha data d'enviament, sí que hi consta la de la resposta, signada pel corregidor José Fernando de Córdoba y Alagón, el 18 de maig de 1750, i escrita damunt dels mateixos plec de la carta que li havien fet arribar. La redacció és lacònicament militar: «Las armas concedidas a la Admon. de Justicia, se deven mantener en poder de estas en los lugares o vecindarios en que fueron concedidas por la Rea Aud^a [Audiencia] de que quedan responsables las mismas Justicias». En conseqüència: que ja estan bé on les

El Decret de Nova Planta havia desarmat els catalans, no només militarment sinó també per altres activitats quotidianes

tenen i espavileu-vos vosaltres amb el bestiar, els llops i les guilles. Aquest corregidor no era un funcionari qualsevol, sinó un tinent general.

Un altre corregidor que el precedia, Nicolàs de Brodot, brigadier i tinent de rei, ja havia sospitat des de Girona que moltes armes «oficials» per fer batudes servien per a caceres particulars, i ordenà als «Bayles y Regidores» d'impedir cedir-les en l'àmbit d'aquest corregiment.

Les peticions de l'Alt Empordà

De sol·licituds i resolucions semblants ja en coneixíem d'antuvi perquè ens en consten un parell més, tot i que daten de molts anys posteriors i són de la comarca veïna de l'Alt Empordà. El naturalista Joan Budó les localitzava afortunadament dipositades en fons municipals. L'una és del 1827, quan Pere Sagaró, alcalde de Baussitges, actual terme d'Espolla, adreçava una carta al cap de la Policia de

Figueres, en què també demanava que se'ls donessin armes i llicències gratuïtes per lluitar contra els llops «y los malechores». Tampoc no hi van accedir, i van respondre que el que s'havia de fer era organitzar batudes. En aquest altre segle, i amb motiu de caceres comunals, sí que ja es podien valdre de les armes dipositades.

A Baussitges són més explícits a l'hora de relatar la situació, i és molt interessant històricament, perquè en aquella època, i segons exposa el batlle, encara «los Lobos ambrientos y espelidos por la nieve de estas montañas escarpadas, bajan hasta las mismas casas en cuadrillas de hasta seis u ocho, envistiendo hambrientos a cuanto se les presenta que pueda saciar su hambre». S'argumenta que, en quinze dies, aquests carnívors han matat «seis reses mayores entre vacas y terneras».

En l'altre escrit semblant, de l'any 1830, l'alcalde de Vila-sacra, Joan

Per a les caceres comunals sí que es podien fer servir les armes dipositades, amb l'obligació de retornar-les en acabar cada acció

DOLORS PINATELLA

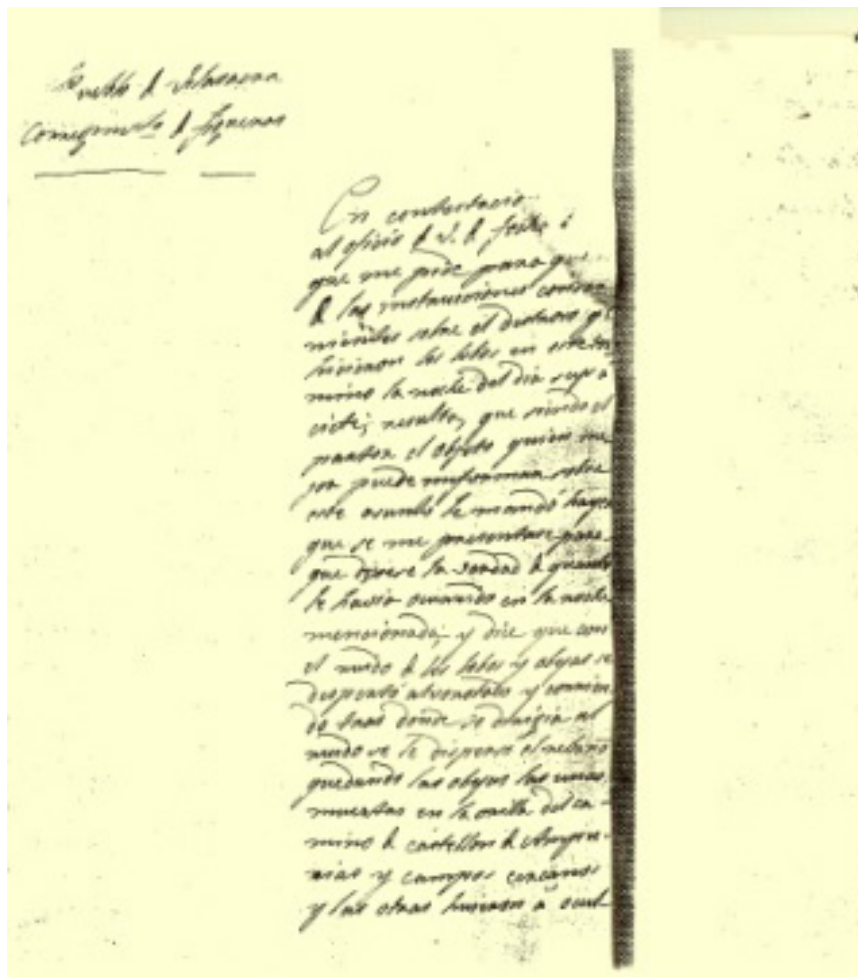

La mala fama del llop feia que gairebé mai ningú no es plantegés si els culpables també podien ser gossos ensalvatgits o fins i tot lladres de bestiar

Salleras, també demana armes, aquest cop al governador, per fer front als danys que pretesament causa el llop al bestiar. Ell mateix relata el que un pastor afirmava: «Con el ruido de los lobos y ovejas se despertó alborotado y corriendo tras donde se origina el ruido se le dispersó el rebaño quedando las ovejas las unas muertas en la orilla del camino de Castelló de Ampurias». Argumenta que amb el pànic i la confusió en van quedar 22 de mortes i «cinco de gravemente eridas, las que se cree moriran». Però el referit pastor reconeix que no va veure res, perquè era fosc. La mala fama del llop feia que gairebé mai ningú no es plantegés si els culpables també podien ser gossos ensalvatgits o fins i tot lladres de bestiar. Finalment, als vila-sacrens tampoc no se'ls van concedir armes i igualment se'ls va instar a organitzar batudes, que van encapçalar Salleras i els seus regidors. No feia gaire de la Guerra del Francès i s'ha d'assenyalar que després dels conflictes armats

els llops sempre prosperaven. Com a conseqüència, s'havien reimplantat a tot arreu aquestes caceres col·lectives.

Aquestes dues darreres resolucions oficials s'originaven especialment per una cèdula reial de l'any 1788, durant els últims mesos de regnat en la vida de Carles III, que obligava les autoritats dels pobles a executar batudes, i es concreta «en todos los pueblos en cuyos términos ó territorios constáre abrigarse y mantenerse Lobos». Se n'havien de fer dues cada any: la primera, al mes de gener, i la següent, des de mitjans de setembre fins a l'octubre. Per la de l'hivern, es considerava l'època de zel dels animals perseguits, i la dels altres mesos, per eliminar tots els que poguessin un cop ja havien criat. Hi ha constància, però, que moltes vegades resultava més una trobada d'amics per passar-s'ho bé que no pas una batuda per perseguir les feres. Així, quan els qui manaven es van adonar d'aquella disbauxa, i veient les despeses que comportava tot

JOAN BUDO

>> El document de Vila-sacra que explica l'atac nocturn a un ramat d'ovelles, malgrat que el pastor reconeix que no aconsegueix veure'n els culpables.

>> *Atac del llop a una ovella. Retall d'una publicació occitana de l'any 1855.*

plegat, van redactar una nova cèdula, el 1795, a partir de la qual quedaren suprimides les batudes, i es va acabar optant per doblar la quantia de les recompenses per a qui matés llops.

Antecedents que feien sospitar

Algun cop s'havien fet realitat les suspicàcies persistents dels invasors, que negaven armes per por de revolucions catalanes, ja que va haver-hi una operació encapçalada pel mític militar antiborbònic Francesc Barceló,

Carrasquet o *Carrasplet*, un guerriller de Capçanes, al Priorat, amb fama de gran estrateg i molt audaç. El 1719 va reunir un exèrcit de 8.000 milicians equipats amb fusells i municions, que es custodiaven en municipis catalans i de la Franja precisament per les batudes contra el llop, a més de les que havien anat requisant als enemics vençuts o burlats.

De l'extinció al futur del llop

Sense conèixer ni considerar aleshores

Hi va haver una operació encapçalada pel mític militar antiborbònic Francesc Barceló, Carrasquet o Carrasplet, un guerriller amb fama de gran estrateg i molt audaç

quines funcions ecològiques exercia cada animal, la persecució del llop i la d'altres espècies qualificades de contràries als interessos humans immediats va persistir fins fa relativament poc en territoris on encara podien sobreviure. A Catalunya, i emprant mètodes tan forassenyats com eren els nous verins, el llop es va extingir entre finals del segle XIX i mitjans del XX.

Amb una cèdula de 1795 les batudes quedaren suprimides i s'optà per doblar la quantitat de les recompenses per a qui matés llops

Actualment, els *Canis lupus* ja estan protegits per la Unió Europea. Alguns d'estirp italiana i procedents de França anaren entrant a Catalunya de forma natural a partir de l'any 1997. D'aquests, ara només en queden un o dos, però si a la llarga persistissin, seria probable que s'acabessin establint. Tampoc no descartem que en puguin arribar des d'altres poblacions ibèriques.

Papers dispersos o destruïts

És gairebé casual localitzar documents d'aquests temes. Fa molt poc, la sort va fer que poguéssim obtenir el que ara reproduïm, que procedia d'un antiquarivalencià. Costa de saber quins camins deuen haver recorregut tota mena d'expedients de fons diversos, i qui deu haver-los dispersat o destruït, i ocasionat, així, que s'hagi perdut una part de la nostra història. Núria Batlem, l'activa arxivera comarcal del Pla de l'Estany, comentava que les anomenades universitats dels pobles petits, i que ara entendríem com a ajuntaments, havien de celebrar els consells de regidors a l'església o a la plaça, perquè no disposaven d'un edifici per guardar-hi els documents. Això podia ocasionar que en aquests indrets els regidors, els quals sovint pertanyien a famílies benestants, s'haguessin d'endur els papers a casa seva. És fàcil especular, doncs, que la posterior escampada documental s'originés d'aquesta manera.

Josep Maria Massip,
naturalista i llicòleg.

Per saber-ne més

MASSIP I GIBERT, Josep Maria. «El llop i els humans. Passat i present a Catalunya». Tarragona: Arola Editors, 2011

MASSIP I GIBERT, Josep Maria. «Els últims llops de Girona». *Revista de Girona*, 257 (2009), p. 36-39.

MASSIP I GIBERT, Josep Maria. «Llops al país de la tramuntana». *Alberes* (primavera-estiu 2013), p. 94-95.

>> *Dibuix d'un llop fet per Toni Tort.*

